

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 19 (8655)

11 МАЙ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

КУРАЛ АЙЫ

1931-нчи йылдан алып шыгады

БАЙРАМ

Енъуев саввлеси – эл юрегинде

Аталыгьмыздын тарихинде коьп данъклы куьнлери бар. Солардын арасында Уллы Аталык соьгьсындагы совет халкынынъ Енъуев куьни айырым орынды алады, неге десе онынъ эстелиги, тарихи эм баьтирлиги – ол аьр биримиздинъ эстелигимиз, тарихимиз эм баьтирлигимиз.

Сав патшалыгьмыз, республикамыз бан бирге Ногай районунынъ орталыгы да 1941-1945-нчи йылларда гитлерши Германияды Енъуевдинъ 72 йыллыгын тийисли куьзге эм мунъшылыгы ман белгиледи. Аьдетке коьре, район организациялар эм учреждениелер коллективле-

ри, ямагат биригьвлерининъ ваькилле-ри халкымыздынъ Баьтирлер аллеясына йыйылдылар. Мундагы соьгьс эм ис баьтирлерининъ бюстлерине шешекей байламлары салынды. Шешекейлер солай ок В.И.Лениннинъ эстелигине, парктагы кардаш камырына эм эстелик белгилерине де салынды.

Соьгьстан кайтпаган ердеслеримиздинъ эстелиги янында байрам митингинъ «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагомед Янбулатов ашты эм юритти. «Енъуев куьни – ол бизим савлайхалкык оьктемлик эм савлайхалкык мунъ-

шылык куьнимиз. Онынъ уьшин 20 миллионнан артык аьдемлер янларын берген, солардынъ ишинде бизим авылдастарымыз да. Биз олардынъ аьр бирисин эскерип, йигитлиги алдында элимиз бен бирге басымызды иемиз», – деп белгиледи К.Янбулатов.

Оннан сонъ «Ногайский район» МО Ветеранлар советининъ председатели А.Сангишиев доклад оькьды. Митингте кутлавлары ман ДР Халк Йыйынынъ депутаты М. Мамаев, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы З. Аджибайрамов, ерли аьскер гарнизон командири М. Гаджимагомедов, КПРФ Ногай РК секретари О. Мемек, Афганистан соьгьс ветеранларынынъ Ногай району бойынша советининъ председатели С.Култаев шыгып соьйледи.

Республика МВД-нынъ ятлав окувшылар конкурсунда лауреат атка тийисли болган, Терекли-Мектеб школасынынъ 5-нчи классынинъ окувшысы Б. Башантавов соьгьс акында ятлав оькьды.

Давдан кайтпаган ердеслер эстелигине шешекейлер салынды. Олардынъ сыйына аьдетли аьскершилик ритуалы толтырылды.

Митингтен сонъ яй кинотеатры майданында байрам концерти, стадионда спорт ярыслары, ипподромда ат шабыслар оьктилер.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

САВГА

Иси уьстинликли

«Врач» деген соьзди эситкенде, биз коьз алдымызга коьбисинше аьдем савлыгын карайтаган медицина куьлыкшысын аькелемиз. Ама бизде иси коьзге коьп илинмегендей болып коьринген, халк арасында «мал докторы» деген сыйлы соьз бен аталган ветеринар врачлары да аз тувьл. Сондайлардынъ сырасында – Тахир Алимгереевич Аракчиев сав ис оьмирин Ногай районунынъ ветеринария тармагында оьткерип келеди. Быйыл ол Дагестан Республикасынынъ ветеринария бойынша комитетининъ етекшисининъ буйрыгы ман «Ветеринарияда етискен уьстинликлери уьшин» деген республикалык медальге тийисли этилинген. Янъыларда сондай бийик патшалык савгады ога ДР ветеринария бойынша комитетининъ етекшиси тапшырган.

Т.Аракчиев Ногай район ветеринария станциясында (алдын соьбитип аталган) 1982-нчи йылдан, Дагестан патшалык авыл хозяйство институтын оькьп кутарган сонъ, ислеп баслаган. Ал деп ол Терекли-Мектеб базарындагы ветсанэкспертиза лабораториясыннынъ заведующийи, сонъ район ветстанцияда врач-эпизоотолог, 14 йыл узагында ветстанция начальнигининъ орынбасары болып куьлык эткен. 2003-нчи йылдан алып тийисли тыншаювга шыгатаган ясына еткенше, Ногай район ветлабораториясын басшылаган. Коьп йыллык коьримли иси уьшин «Дагестан Республикасынынъ ат казанган ветеринар врачы» деген сыйлы ат пан савгаланган.

Суьврете: Т.Аракчиев йогагы республикалык савгасы ман.

Кутлав

«Ногай Эл»

радиостанциясыннынъ коллективине

Оьрметли йолдастар!

Сизди Радио, баьри тармаклы байланыс куьлыкшылар куьни эм Уллы Енъуев байрамы ман кутлаймыз.

«Ногай Эл» радиосы тек янъыларда куьрылса да, кыска заман ишинде аьр бир ногай уьйинде, аьр аьдем коьнълинде энъ таза йылы сезимлерди тувьдырган. Ол буьгьнлерде халкымыздынъ маданиятбилимлендирув эм музыкаинформационлык тармакларынынъ маьнели борышларын толтырады. Соны ман бирге ол миллетимиздинъ патриотизм сезимин кеплендирувге, ногай яратувшылык ваькиллерининъ шыгармаларын, йыр эм анъ байлыгын таралтувга да салдарлы уьлисин косады.

Сизге, аявлы авылдастар, эндиги де берк ден савлыкты, узак оьмирди, оьнер кайратты, илгери уьстинликлерди, аьллерингизде наьсипти йораймыз.

«Шоьл тавысы» республикалык газетасынынъ редакциясы.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Хыйлы соравлар ойласылган

Янъыларда Махачкалада КПРФ Дагестан республикалык комитетининъ 15-нчи эсап берув конференциясы болып оьткен.

Соннынъ исинде республика калалар эм районларынынъ баслангыш партия комитетлериннен сайланган делегатлар катнасканлар. Конференцияда КПРФ Дагестан республикалык комитетининъ 2016-2017-нчи йыллар кезегинде эткен куьлыгы акында соннынъ 1-нчи секретари, ДР Халк Йыйынынъ депутаты Махмуд Махмудов доклад пан шыгып соьйлеген. Ол уьстимиздеги йыл – Уллы

Октябрь социалист революциясыннынъ 100 йыллыгы экенин белгилеген. Сондай мереке мен байланыста Уллы Октябрдинъ идеаллары баа болган аьр кимди партия оьз сырасына туьспеге шаькьрувын билдирген.

М.Махмудов озган 2016-нчи йылда болып оьткен сайлавлардынъ сырагылары, партия членлерининъ взнослар тоьлевлери, КПРФ сырасына янъы членлерди алув, келеяткан йылда оьткерилеек РФ Президентин сайлавларга КПРФ оьз ягыннан аьзирлик коьрувви акында айтып озган. Конференцияда ман-

дат комиссиясыннынъ аьрекет акында доклад пан Ногай РК 1-нчи секретари, ДР Халк Йыйынынъ депутаты М.Авезов эм баскалар шыгып соьйледи.

М.Махмудов партия сырасына янъы туьскен яс коммунистлерге билетлер, Ногай РК секретари Шатемир Мунгишиевке эм тагы бир йолдаска Уллы Октябрдинъ 100 йыллык сыйына шыгарылган мерекели медальер тапшырды. Конференцияда быйыл май айында Москвада оьтеек КПРФ XVII съездине делегатлар сайланды.

М. ЮНУСОВ.

«Шоьл тавысына» язылынъыз!

Дуныяда болган, болатан оьзгерислерди баьриннен де алдын билгинъиз келсе, халкымыздынъ «Шоьл тавысы» республикалык газетасына язылынъыз.

2017-нчи йылдынъ экинши ярым йылына газетага язылувдынъ баалары: почта боьликлеринде – 267 маьнет 72 каьник (индекси 51365), редакцияда – 200 маьнет.

Куьнбатардынъ артиллеристлери

Ызгы йылларда Уллы Аталык согысыннан кайтып келген авылдасларымыздынъ акында язып баслаганда, мен олардынъ туьрли аьскершилик кеспилерине эс бердим. Соьйтип, давда артиллерист болып согысканлар сырасын- да Енали Аджимурзаевти, Оразманбет Койлакаевти, Янибек Озганбаевти, Шалшик Мурзаевти, Идрис Шангереевти, Казбий Аджакковты айырдым.

1942-нши йыл бу ногай йигитлери Терекли-Мектебте шоьлимиздинъ ян-ягыннан йыйылган халкымыз бан савболласып, Кизляр военкоматына йол алганлар. Караногай ясларыннынъ коьбиси ол заманларда фронт Ногай шоьллигине ювыклаган болса да, Япония ман япсардагы (ол да кавыфлы ер эди) Хабаровск крайына йиберилген. 25-нши армиядынъ 53-нши полкында оларды 1942-нши йылдынъ ызына дейим туьрли согыс кеспилерине: наводчикке, пулеметчикке, минометчикке, саперга эм баскаларына уйретип турганлар. Солардынъ ишинде бизим районнан Нурманбет Багыров, Бадий Аджигельдиев, мен биллип, Куьнбатардан Зарманбет Янповлов – сапер, Кулманбет Нурлыбаев – зенитчик, Рашид Терекбаев, Язманбет Шекиров – яяв аьскерде болганлар.

Аьскершилик бактыларына коьре, ногай йигитлери Бийтемир Коккозов, Оразманбет Койлакаев, Елый Эллиязов, Союн Суюндиков эм Бекберди Баетов 1943-нши йылдынъ апрель айында 50-нши армиядынъ артиллерия полкында согыска кирискенлер. Олар сол кетуьви мен давдынъ канлы йоллары ман сырт япсардагы Каре-

лия фронтыннынъ сырасында Финляндия, оннан сонъ Норвегияга дейим барганлар.

Мен бу макаламды язаяктан алдын, 1978-1980-нши йыл Чехословакияда эр борышын толтырган стрелковый полкыннынъ артиллерия дивизионында взвод командирининъ орынбасары эм 122 миллиметрлик гаубицадынъ командири болган Хамидулла Оразлиев пен хабарластым. Ол 1980-нши йылдынъ 9-ншы майында Прагада аьскер парадында катнаскан, оьзи аьскершилик эм политика аьзирлигининъ отличниги болган. Ол мага макаламда йольгатаган туьрли топлардынъ акында аьнълатувлар этти. Соны ман ногай артиллеристлери 152 миллиметрлик уйкен гаубицага карав бергенлер. Олар баьриси 10 аьдем болганлар, 5-вининъ согыс позывнойы «ногай-2» деп аталган. Буларды Суюн Суюндиков басшылаган. Онынъ айтысы ман ногай артиллеристлери энъ ызгы согыс топты Норвегиядынъ бас каласы Осло ювыгында 1945-нши йылдынъ 9-ншы майында Еньуьвдинъ сыйына «Еньуьв уьшин! Тувган Эл уьшин!» – деп атканлар. Бу гаубицады уйкен, ол замандагы «С-80» маркалы трактор суьйреген. Мунавдай топлар

фронт сызыгыннан заьлимдей эректе турганлар. Топ снарядыннынъ шеккиси 192 килограмм болган. Ол атылганда 17 шакырым ерге дейим ушып етисетаган болган. Бу топларды кулланатаган совет артиллеристлери бизим аьскершилери атакага коьтерилгенше душпаннынъ дотларын, согыс беркитпелерин уйкен авыр снарядлар ман атып бузатаган эдилер. Соьйтип, ногай яслары хыйлы авыр согысларда катнасып, 1946-ншы йыл бесеви де аман-эсен тувган ерине кайтканлар. Олардынъ баьрисине де бирге аман калмага, элбетте, авыр топларыннынъ фронт сызыгыннан коьпке эрек орынласувы себеп болгандыр.

О.Койлакаев 1922-нши йылда Култай авылында тувган. Давдан авылына кайтып, баска ветеранлар, «согыс балалары» ман бирге бузылган авыл хозяйствосын туьзетуьв ислеринде курылыс бригадасы басшылап, пенсияга шыкканша яшавды оьрлентуьвге де уьлисин коскан. Аьел туьзип, ногай халкыннынъ санын оьстирген, оларды ян косагы ман бирге туьз йолга оньлаган.

Артиллеристлердинъ бириси Енали Аджимурзаев 1919-ншы йыл алдынгы-

сы Кара-Тоьбе авылында (1953-нши йылда Куьнбатарга косылган) тувган. 1938-нши йылда Кизляр военкоматы ман Кызыл Аьскер сырасына шакыртылган. Сол кетуьви мен Енали 1941-нши йыл уйине кайтпага керек заманда дав басланады. Ол соннынъ отлы йоллары ман 1945-нши йылга дейим юрип, аягына яраланып келген. Е.Аджимурзаев 625-нши артиллерия полкында 85 миллиметрлик топта командирдинъ ярдамшысы болган. Бу самоходный топты согыска 7 аьдем аьзирлеген, ол снарядын 15 шакырым ерге дейим аткан. Енали авылдасымыз 1975-нши йылга дейим «Куьнбатар» совхозында койшы болып ислеген.

Янибек Озганбаев Култай авылында 1922-нши йылда тувган. Оны 1942-нши йылда Кизляр военкоматы согыска шакырган. Ол 1943-нши йылга дейим 52-нши стрелковый полкта согыскан. Оннан сонъ 51-нши пулемет-артиллерия полкында 152 миллиметрлик уйкен гаубицада атуьшы болган. Соннынъ сырасында Я.Озганбаев 1946-ншы йылга дейим эр борышын толтырган. Согыс ветераны йигитлиги уьшин «За оборону Советского Заполярья», «За победу над Германией» деген медальлер мен савгаланган. Давдан сонъ Янибек-агай авыл хозяйство тармагында коьп йыллар куллык эткен, ызгы заманларда авыл школында завхоз болып ислеген. Ол уьндемес сабыр хаьснетли аьдем эди. Оьз заманындагы ясуьйкенлердей болып, коьп санлы уйкен аьел курган.

Бу ярлык язык куьнлеринде биз Уллы Аталык согысы токтаганлы энди 72 йыллыгын оьрметли белгилеймиз. Давдынъ кыйынлыкларын, йойымларын эскеремиз. Халкымыздынъ баьтирлиги алдында басиемиз эм Еньуьв байрамына тагы да суьйинемиз. Ол эл шатлыгы, куьези, оьктемлиги уьшин бизим авылдаслар да кими колларына савыт алып куьрескенлер, кимлери тылда кайратлы ислегенлер. Мен бирерде ойлайман, белкиси, олар соьйтип этпеген болса, бу яшавымыздынъ ахыры калай болган болар эди деп. Онынъ ахыры биз уьшин коьп оьмирлерге битпес каранья туьнге айланагына соьз де йок эди.

С. МЕЖИТОВ,

Куьнбатар авылы.

Суьвретлерде: (солдан оньга) О. Койлакаев, Я. Озганбаев, Е. Аджимурзаев.

РЕШЕНИЕ

4-ой ВНЕОЧЕРЕДНОЙ СЕССИИ СОБРАНИЯ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «НОГАЙСКИЙ РАЙОН» РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН 6-го СОЗЫВА от 06 мая 2017г. № 17

О деятельности конкурсной комиссии по отбору кандидатур на должность Главы муниципального района «Ногайский район»

Решением Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД от 24.03.2017г. №8 утверждено Положение о порядке проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» и определены условия и сроки проведения конкурса, и, в частности, определен последний день приема документов от кандидатов – 19 апреля 2017 г.

Пунктом 5 главы 5 Положения о порядке проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» Республики Дагестан установлено проведение второго этапа конкурса не позднее 15 дней со дня окончания

приема документов, то есть до 5 мая 2017 г.

Конкурсная комиссия по отбору кандидатур на должность главы муниципального района не выполнила возложенные на нее обязанности в установленный срок, не составила график работы, не провела первый и второй этапы конкурса, не представила решение об отобранных кандидатах на рассмотрение представительного органа. Последствия возникли в связи с бездействием членов комиссии, назначенных Главой Республики Дагестан.

Подобное отношение членов конкурсной комиссии к постановленной перед ними задачей, срыв процесса формирования органов

власти местного самоуправления муниципального района, является недопустимой, вызывает серьезную озабоченность у депутатов Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД и нездоровые настроения среди населения района.

Абзацем первым пункта 2.1 статьи 36 Федерального закона от 06.10.2003 N 131-ФЗ (ред. от 03.04.2017) «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» определено, что порядок проведения конкурса по отбору кандидатур на должность главы муниципального района устанавливается представительным органом муниципального образования.

Руководствуясь п.2.1. ст.36 ФЗ-131 «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» Собрании депутатов МР «Ногайский район» РД

РЕШИЛО:

1. Деятельность конкурсной комиссии по отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» признать неудовлетворительной.

2. Продлить срок конкурса по отбору кандидатов на должность главы МР «Ногайский район» РД до 13 мая 2017 г. включительно.

3. Обязать членов конкурсной комиссии выполнить работу в соответствии с Положением о порядке проведения конкурса по

отбору кандидатур на должность главы муниципального района «Ногайский район» РД и завершить в установленные сроки.

4. Уведомить о принятом решении председателя конкурсной комиссии по отбору кандидатов на должность главы МР «Ногайский район» РД и лиц, претендующих на замещение этой должности.

5. Принять Обращение депутатов Собрании депутатов МР «Ногайский район» к Главе Республики Дагестан Р.Г.Абдулатипову.

6. Настоящее решение вступает в силу с момента принятия.

7. Обнародовать принятое решение на страницах республиканской газеты «Голос степи».

Председатель Собрании депутатов МР «Ногайский район»

Р.К.Насыров

ЕРДЕСИМИЗ АКЫНДА

Енъуъв уьшин ян берген

Согыс. Кайдай авыр сынав аьдемге. Эм сондай сынав бизим элимизге Уллы Аталык согысы болды. Доьрт йыл узагына бизим аьскершилеримиз яв ман куьрестилер, олардынъ коьбиси уьйге кайтып келмедилер, миллионлаган балалар оьксиз болдылар, хатынлар тастарларын кара туьске бояп, тул болып калдылар. Ама Енъуъв куьни яркын юлдыз болып яркырады аьдемлердинъ юреклеринде. Сол енъувди аькелуьв уьшин янларын берген аьскершилердинъ арасында меним авылымнынъ йигитлери бар. Меним анамнынъ ялгыз аданасы Куруптурсун Бекмуратов 1923-нши йыл Уьйсалган авылында тувган. Дав басланган йыл ол оьз тенълери мен бирге яв ман куьреспеге кетеди. Меним ким экенимди анълап, ясуьйкенимиз Совет Камаловна Байманбетова меним нагашакам акында хабарлаганы эсимде калган, ол «Курув бизим уьйден кетти ше давга, кайдай йигит эди ол, кайдай йигит эди» деп айткан эди. Анамнынъ хабарлавына коьре, дав заманда немец аьскершилер авылга кирип, савлай халкты туьзип, энемиздинъ кулагын йырып, кулакшынларын алган. Анам айтатаган эди: «Ялгыз аданасым коьз алдымда атка минип, ак боьрк кийип коьринеди». 1942-нши йыл Куруптурсун давга кетеди, энемиз ялгыз увылы согыстан кайтпай калганда, поезд коьрсе, «ялгызымды аькетип кутардынъ, налет болгыр» деп айтатаган болыпты. Кайтпады дав майданнан нагашакам, ызгы уьшкыл хат Крымский районнан келген болган. Анам аьр заман айтатаган эди, аданасым Крымда калган деп, ама сонъында биз онынъ Крымда тувыл, Краснодар крайнынъ Крымский районьнда койылган экенин билдик. «Сес-хабарсыз йойылган» деген хабар энемиздинъ юрегин бузга айландырды. Коьплеген йыллар изледи анамыз Куруптурсунагашакайды, оннан сонъ Аминакамыз да изледи, болса да онынъ бир ызы да табылмады. Олар дуныядан кешип кеттилер, «Эстелик китабинде» язылган язувды коьрмедилер. Онда язылган: «Бекмуратов Куруптурсун, 1923-нши йыл тувган, а.Уьйсалган, Ногай району, Кизляр ГВК ман шақыртылган, 16-ншы гв.сп, 55-нши гв.сд. гвардия сержанты. 1943-нши йыл 26-ншы май айында оьлген. Койылган: Краснодар крайы, Крымский району, Благодарный хуторь». Сес-хабарсыз йок болмаган, кавгадынъ куьлlesi оны аямаса да, койылган ерин билемиз. Оькинишке, ясуьйкенлеримиз сол затгы билмедилер.

Мен ойлайман, эгер биз, Бекмуратовлардынъ йиенлери, ол койылган ерге барып, камырга тувган ердинъ топырагын эм кень шоьлимиздинъ ювсанын аькетсек, ийги болар эди, оьзимиз де парахат болып, ят ерде койылган бавырымыз да бизге разы болар эди. Сол зат – бизим тынышлыгымыз уьшин ян берген йигитлеримиз алдында басымызды ийуьв.

Г. БЕКМУРАТОВА.

ОЙЫ МАН БОЬЛИСЕДИ

Шоьлдинъ баьтири акында

Оьткен йыл «Шоьл тавысы» республикалык газетасы бетлеринде атаклы согыс катнасувшысы Алимхан Асановтынъ 95 йыллыгына айтувлы ногай шаири Анварбек Оьтей увылы Култаевтинъ «Алимхан» деген поэмасы баспаланды. Бу поэма – коьп несиллерге белгили яратувшылык асары. Поэмада элимиз кыйынлык шеккен кавга йыллары суьвретленеди. Согыста элимиздинъ тынышлыгын, бойсынмаслыгын саклар уьшин карт та, яс та явга карсы каядай турган. Ногай халкынынъ йигитлери 1812-нши йылдагы Аталык согысында баьтирлерше катнасып калмай, 1941-1945-нши йыллардагы Уллы Аталык согысында да явлар ман йигитлерше айкаскаллар. Олар Уллы Енъуьвимизге оьлшемсиз баалы уьлисин косканлар, орыс халкынынъ баьтирлик эпосынынъ данъкына эм бугуьнги куьшкватынынъ артувына уьйкен демевлигин эткенлер.

Поэмадынъ бас келпети – шоьл ногай йигити Алимхан. Ол Караногай районнынъ Коьк-Тоьбе авылыннан шыккан согыс катнасувшысы Алимхан Боранбай увылы Асановтынъ прототипы болады. Бу аты баьрине белгили авылдасымыз давда коьрсеткен баьтирлиги уьшин аьскершилик «Данък» орденининъ уьш те дережеси мен савгаланган. Баьтиримиздинъ

дав йылларында кайдай азап шеккени, оьлим онынъ аягы астына неше де оратылганын автордынъ мунавдай сыдырларынан ашык коьрсетилениди:

*Нариманнан
Эткен ол тап Берлинге.
Коьп кыйынлык
Коьрген бирге халкы ман.
Бетке-бет ол
Неше кере оьлимге
От ишинде,
Сув ишинде йольккан.*

Автор поэмада Алимханнынъ «Данък» орденлерине тийисли болган йигитликлерин окувшыга ашыклап коьрсетеди. Биринши кере баьтиримиз орденининъ уьшинши дережеси мен фронт сызыгын оьтип, яв окопларыннан «тиль» аькелуьвде коьрсеткен кайратлыгы уьшин савгаланады:

*Каранъада
Абыт этуьв – заьлим зат.
Келиптилер
Часовойдынъ янына,
Коьп ойланмай,
Ногай улы Алимхан,
Атылды ол
«Тилдинъ» узын мойнына.*

Экинши йол ол «Данък» орденининъ экинши дережесин Одер йылгасын кан тоьгисли урыста оьтеятканда йолдаслары ман коьрсеткен шынты аьскершилиги уьшин казанады:

*Кырды, кырды,
Коьп немецти йок этти.
Коьп немецлер
Йылгасында калдылар,*

*Эм Алимхан
Йигитлерге кос келип,
Фашистлерге
Куьллелерди салдылар.*

Уьшинши йол оьрметли савгады Алимхан энди ги Берлин калады колга алганы уьшин байырлайды. Калады курсап алган совет аьскерлерининъ алдыга бараяткан йолын бир орамда душпаннынъ пулеметы хыйлы заманга бас коьтермеге бермей иркеди. Командирдинъ буйрыгы ман Алимхан алдына салыган борышты толтырмага бел бувады:

*Аьли ок та, –
Айтты Алимхан, – карайык,
Немец онда
Кайтип «йырлар» – билермиз.*

*Минометтынъ
«Туькиргени» уьш кере
– Бес шарлаклы
Уьйден бир зат калмады.
Аяк басса
Ердинъ оьзи дирилдеп,
Бизикилер
Бир орамды алады.*

Бу поэмады бурынгы ногайдынъ баьтир дестанларына усатып коьремен. Айлакта, Шора-баьтирдинъ акында дестанга. Шора-баьтир казак шыгып бараяткан аьсеринде атасы, анасы, сылувы ман аманласады. Элбетте, Шора-баьтир казаклыкка йолланатган шагында оьзининъ шоьлди кыдырып, бас саклавдынъ каьрин шекпеегин бек аьруьв анълаган, кайтип болса да халкынынъ бир кайгысына табылмага мырсат излеген. Эм, акыйкатлай да, Казанды курсап алган кара яв ман бирме-бир алысып йигитлерше согысады. Халкымыз бугуьнлерге дейим Шорадынъ баьтирлиги акында мунавдай таварыхты эскереди: «Шора оьзи оьлсе де, онынъ кылышы Ана-Эдилдинъ туьбинде, сувдынъ тынык болган аьсеринде аьли де яркырап коьринеди».

Анварбек Култаевтинъ поэмасында да онынъ бас келпети Алимхан атасы, аьптеси, авылдаслары ман айтысып аманласады. Олардынъ йоравлары Алимханды яв ман кажынмай согысуьвга кайрайддылар, онынъ ишки ымтылысын бегитедилер. Алим-

ханнынъ баьтирлиги де янъы несиллерге энгиме болып калагына шекленмейсинъ. Тек адабиятымыздынъ яркын бетлерин ясларга, окувшы балаларга абыттан-абыт тоьзимли еткеруьв керек. Поэмадынъ ясларымыздынъ ян-коьнъилинде элине, яшайтаган ерине суьйимлик сезимлерин кеплендируьвде, тербиялавда куьши бек уьйкен. Баьтиримиз Алимхан давдынъ отында оьлим мен кушакласып юрсе де, согыстан аман эсен кайтып, элимиздинъ тынышлык исинде де коьп йыллар белсенли катнасты:

*Эл йигити,
Халк баьтири Алимхан
Бугуьнлерде
Эсли болган (элли яс!).
Тек болса да
Алдышылар санында,
Кеше-куьндиз
Куллык этип данъылда...*

Анварбектинъ асарынынъ аьвелги дестанга усаслыгы бу поэмадынъ коьркин коьтергендей коьремен, ишки туьзилесин байытады, окувшыдынъ сезимлерин коьзгайды, онынъ ян майданына кайдайды бир сырлы саар кондырады. Поэма, соьзсиз де, ногай адабиятына ийги калымжа.

Ызгы йылларда ногай язувшылардынъ асарлары орыс тилине эм шет тиллерге, соннынъ ишинде, туьрк тилине де коьшириледи. Бу нышан ногай язувшылардынъ усталыгын шайытлайды. Биз хабарлайтаган поэма да орыс тилине эм баска тиллерге коьширилсе, ногай халкынынъ аьрайыннынъ оьсуьвине себеби тиер деген ой келеди. Элимиз янъьртув, ашыклык йолларына онъланганда, савда ман авысаган аьллерге коьшкенде, шет эллер мен байланис кеньейгенде, туьрли миллетли Россия элининъ тарихине, маданиятына янъы ой-караслар кепленеди: алдынгы мисетсинмевлик деген тасланьп, аз санлы халклардынъ да Россия элин бегитувьге косатаган уьлисине тийисли баа берилектей коьринеди. Бу исте миллет адабиятынынъ йолы бек баа.

АЛИБЕК КАПЛАНОВ,
РФ Язувшылар союзынынъ агзасы.

Бизим баьтирлерге

*Халкымнынъ увыллары
Яркын данък казанганлар.
Кайбиревлер янларын
Эли уьшин салганлар.
Белгисиз болып атлары,
Дав майданда калганлар.
Биревлери душпанды*

*Тап Берлинге кувганлар,
Толтырып эр борышын
Тувган шоьлге
кайтканлар.
Баьтир дуныядан тайса,
Баска баьтирлер тува.
Тек баьтирлик тувмасын*

*Кан тоьгилген майданда.
Тынышлык буьзылмасын
Ерде, сувда, аспанда.
Эстеликти биз
курганмыз,
Тувган авылымызда.
Куьз куьниндей йылаймыз:*

*Сиз йок бизим арада.
Басымызды иемиз
Сизинъ баьтирлигинъызге.
Баьримиз де сенемиз –
Сиз уьлги яс несилге.
Хадижат Бурумбаева,
Кумлы авылы.*

КИЗЛЯР РАЙОНЫ

Енъуев куьнине багысланып оьтти

Кизляр районунда фашист Германияды Енъуевининь 72 йыллыгына багысланып йыр йырлав эм ярасык юрув каравы уйгынланып оьтти. Ярыста Кизляр районунинь мектеблерининь орта классларынынь окувшылары ортакшылык этилер. Баьри катнасувшылар да бу шарадынь озгарылувына маьне берип караганы сезилди. Аьр бир куьп ийги этип аьзирленген эди. Катнасувшылардынь ярасык юрув яктаан аьзирленуьви оьткен йыл ман тенълестиргенде, йогары оьлшемде эди. Ярыстынь тамамы бойынша Огузер авыл орта мектебининь куьби 1-нши орынга тийисли этилди. Экинши орынды Ново-Крестьяновка, Аверьяновка авыл орта мектеблерининь куьплери бийледилер. Ярыс тоьрелери шара катнасувшыларына тийислисинше баа бердилер. Етимисли коьрсетимлери уьшин ярыс катнасувшылары Сый грамоталарына тийисли этилдилер. Кизляр районунинь Балалар уьшин яратувшылык уьйининь етекшиси Ф.Уматова баьри ярыс катнасувшыларына ортакшылык эткени уьшин уьйкен разылыгын билдирди. Оларга яратувшылык етимислерди, уьстинликлерди йорады. Оьз соьзинде ол Кизляр районунда йыр йырлав эм ярасык юрув каравы аьдетке кирип келгени акында белгиледи.

КОБАН ЕРИНДЕ

БИЗГЕ ЯЗАДЫЛАР

Яс болса да, иси дав

Мен бу соьзлерди бизим кишкей ногай халктынь акыллы, абырайлы, сыйлы, терен билимли, кенъ элимиздинь кайсы тармагында ислесе де, канын-янын аямай намыслы кепте оьзлерининь ис борышларын толтыратан ясларына багысламан. Суьйинишке, олар бизде аз тувыл.

Оьз макаламда газета окувшыларын солардынь бириси – Абдулнасыров Радик Казыевич пен таныстырмага суьемен. Ол асылы ман коньысы Ставрополь крайнынь Абрам-Тобье авылыннан. Ерли мектебти окуп кутарган сонъ, ол Саратов калага йол алып, онда Разумовский атындагы медицина университетин окуп битирип, сол ок калада сав дуньяга белгили САРНИИТО-да ортопед-хирург болып ислеиди.

Талаплы, намыслы, терен билимли яс, тез арада уьйкен коллективте эм авырувчылар арасында алдышы специалистлердинь санына кирип, оьз атын уьйкен сыйлык пан айттырып болган. Мен оьзим – сол затка шынты шайыт. Эки йыл ызы-ызыннан мен, эки де тизим куьшли авырып, САРНИИТО-дынь ортопедия боьлигине туьспеге амалсыз болдым. Савболсын бизим Дагестаннынь Савлык саклав министерствосы, бир кыйнамай мага 2 йыл да квота шыгарды.

Авырувчымды оздырып бараяткан да болыпкан. Коьп йыллар бойынша операцияга бармага коркып турдым. САРНИИТО-га туьскеннен сонъ экинши куьн ок та мени операциялык столга салдылар. Аллага шуькир, эки кере де операция бек аьрув оьтти. Мен эки уста ортопед-хирурглардынь колларына туьстим. Олар – Нам Александр Владимирович (корей миллетли) эм Абдулнасыров Радик Казыевич – бизим ногай яс. Тез арада, аягымды туьппе-туьз басып, экинши кере дуньяга энгендей болдым. Больницада яткан куьнлердинь ишинде Радик Казыевичке каратылган коьп йылы разылык соьзлер эситтим эм куьезлендим. Таганрог яшавшысы Ирина ман кыймас болып калдым. Аьр йол сайын, занъ согып савлыгын сорасам, ол булай айтады: «Коьп савболсын Радик Казыевич мени булай аьлге келтиргенине. Ол йогары кеспиле врач, авырувчылар кереклигине уьйкен эс беретанган аьдем. Мине йыл кетти операция эткенли, ама аьр занъ соккан сайын Радик Казыевич мага туьз маслагатлар берип турады». Сондай соьзлер эки йыл ызы-ызыннан барганнынь ишинде коьп эситтим. Нальчиктен келген балкар миллетли Фатима булай айтты: «Мен Радикти яс болса да, бек сулыплы врач

деп эситтим, онынь коьлына туьским келген эдим, ама туьсе алмадым. Кене операциямды баска врач этсе де, бек онъайлы болды». Солай ок мен Радик кедемиз акында 2-нши ортопедия боьлигининь разылык китабинде де элимиздинь туьрли муьйислериннен келген, Радиктинь кол астыннан кеткен аьдемлердинь ийги соьзлерин оқыдым, оьзим де соларга коьсудым эм йоравлар йорадым. Бу куьнлерде САРНИИТО-га элимиздинь 44 регионларыннан эмленуьвге аьдемлер келедилер. Бу бек онъайлы, йогары технологиялык медицина тармагы деп саналады.

Коьп миллетли коллективтинь ишинде эки ногай яслар (бириси – Джумагишиев Динислам Каирбекович – нейрохирург) бийик усталык коьрсетип, ногай халктынь атын-данын шыгарганына тоьбем коькке етеди. Мен 2-нши ортопедия боьлигининь етекшиси О.Ю.Воскресенскийге янастым. «Олег Юрьевич, мен оьзиме операция эткен яс врачтынь акында бир-эки авыз соьз айтсанъыз, разы болар эдим», – дедим. Ол мага: «Ол ястынь акында коьп йылы соьзлер айтапага керек эди, ама менде заман йок. Тек айтайым, яс болса да уста хирург, истинь сулыбын алган, оьз исине эм Гиппократтынь антына алал врач. Абырайы ман, сыйы ман пайдаланады», – деди. Айтып кетким келеди: бу уьйкен коллективте туьрли миллетли врачлар коьп. Шешен яс Идрис, казах яс Канаг, осетин – Олег, дагестанлы табасаран яс Казбек, коьплеген орыс яслар эм ясуьйкенлер. Бу боьликте негр бусырман яс Хасан да бар. Булар коьбиси – яслары 40-ка етпеген, ама бек сулыплы специалистлер. Олар аьриси куьнде 5-6 операция уьстинликке кепте этедилер. Бек татым коллектив. Боьликтинь иши тазалыктан йылтырайды деп айтапага болады. Баьри де – танъ, йылы соьзлерин кызганмай, коьнбилди коьтерип тураган аьдемлер. Бир куьннинь ишинде бир неше кере палатага киредилер, ден савлыгынды сорай-сорай турадылар. Кайтип заман да, куьш те табадылар экен! Не зат айкал та тамашага келтиредилер: САРНИИТО меканында операциядан сонъ да эмлешилер авырувчы аьдемлерге туьрли амаллар кулланып, авырувынынь куьшин бир

такыйкага да сезбеге бермейдилер, басына-коьзине карап турадылар. Мине сондай коллективте ислеиди бизим Радик-кедемиз! Мен сукланып, суьйинип кайттым Саратовтан эки кере де. Ясы 34-ке толмаган ногай яс, сулыплы врачлардынь санына кирип, онынь коьлына туьспеге янлары суьйген аьдемлерге табылган. Радик-кедемиз тек йогары кеспиле усталыгын коьрсететанган врач болып калмай, коьримли аьелдинь ата-сы да болады. Ол ян йолдасы Румина ман экеви 2 алтындай увылларын асыллайдылар. Уьйкен увылы Раил – 2-нши класстынь алдышы окувшысы. Ол спорт пан каьр шегеди, шет эллер тилин уьйренеди, туьрли конкурсларда катнасады. Экинши увылы Рауль – 3 ясында, балалар бавына юреди, кувнак коьнбилли, бек суьйдимли бала. Уьй бийкеси Румина сбербанкта бухгалтер исин юритип калмай, коьримли ана, шынты ян йолдас. Олардынь уьйи наьсипке, ярыктыкка, берекетке толы. Бу аьел, 2016-ншы йыл Саратов кала бойынша озгарылган «Атам, анам эм мен – татым аьел» деген конкурста катнасып, онынь енъуьвшиси болып, сыйлы биринши орынды бийлеген. Мен бу аьелде болып, олардынь наьсипине, тил бирлигине, танълыгына, коьк суьерлигине куьезленип, оларга коьп яхшылыклар йорадым.

Йырлары юреклерде яшайды

Йыр оьнери мен кызыксынып, маданиятымызды оьрлендирип келген аьдемлер ногай халкымызда аз тувыл. Магомед эм Римма Утемисовлардынь аьели ногай халкына бек таньс эм ювык. Олар оьзлерининь коньырав сеслери мен, терен маьнели йырлары ман ногайлардынь юреклерин бийлеп алганлар. Олар аьел ансамблин 1987-нши йыл «Тандыр» деп атап туьзгенлер. Аьел ансамблдинь басшылары – Карашай-Шеркеш Республикасынынь маданиятынн сыйлы куллыкшылары, оьнерли ногай язувшылар, шаирлер, терен билим-

ли окутувшылар боладылар. Утемисовлардынь аьелининь уьй бийкеси Римма Исмаил кызы Черкесск каласында бас деп педагогикалык училищесин-

де, оннан сонъ Карашай-Шеркеш педагогикалык институтынн филология боьлигинде билим алган. Белгили ногай йырлавышы, педагогикалык исин-

нинь ветераны Римма Утемисова педагогикалык тармагында отыз сегиз йыл аьрекет эткен. Сол йыллар ишинде эки йыл оьзи тувган Адиль-Халк авылы-

нынь, оннан сонъ эки йыл Эркин-Юрт авыл орта мектеблерин етекшилеп келген. Кыскажаклыдынь язувшылык оьнершилиги педучилищеде оқыган заманында билинди. Онынь биринши ятлавлары, хабарлары Черкесск каласында шыгатаган «Ленин йолы», аьлиги «Ногай давысы» газета бетлеринде дунья ярыгын коьргенлер. Тама-тама коьл болар дегенлей, бугуьнлерде «Тандыр» ансамблининь етекшилери йырлардан туьзилген бес китаплерининь авторы да боладылар.

РФ Журналистлер союзынынь агзасы Римма Уте-

мисова коьп йыллар бойы ерли коьлем билдируьв амаллары ман да тар байланыс тугып келеди. Бугуьнлерде ол «Маьметекей» деп балалар уьшин шыгатаган журналыннн хабаршысы болады.

Оьз яратувшылыгы аркалы оьнерли «Тандыр» аьел ансамбли элимиздинь коьп ерлеринде, айтапага, Казахстанда, Калмыкияда, Россиянынь бас каласы Москвада, Краснодарда, Дагестанда эм сондай баска ерлерде болып, оьз оьнери мен боьлискен. Аьел ансамбли – «Хыдырлез-2016» деген Крымда оьткен халклар ара

СУЮН КАПАЕВ ТУВГАНЛЫ – 90 ЙЫЛ

Шыгармаларында – халк яшавы

Суюн Имамалиевич Капаевтинъ аты ман ногай литературасынынъ тузильувыи эм осыувыи байланыслы. Озынынъ биринши талантлы шыгармалары ушин Суюн Капаев 30 ясларында оькиметтинъ йогары савгасы – «Сый белгиси» ордени мен савгаланады. Адабиятта казанган уйкен сыйы ушин ол 1995 йыл Карашай-Шеркеш Республикасынынъ Халк язувшысы деген

атка тийисли болган. Солай ок ол Дагестан Республикасынынъ маданиятынынъ ат казанган аьрекетшичи болады. 1997-нши йыл язувшы «Дослык» ордени мен савгаланады.

Суюн Имамалиевич Капаев 1927-нши йыл Адыге-Хабль районнынъ Эркин-Юрт авылында тувган. Россия Язувшыларынынъ, Россия Журналистлерининъ союзларынынъ агзалары. 50 йыл узагында

Суюн Капаев литературада етимисли кепте ислеиди. Сол заман ишинде ол 30 китап шыгарган, соннынъ ишинде 3 роман, 15 повесть, 5 ятлавлар китаби. Шыгармаларыннынъ коьбиси орыс тилине коьширилген. Он бир китаби Москвада ярык коьрген, элдинъ окувшыларына таныс болган, савлайсоюзлык критиклер ягыннан йогары баага тийисли болган.

Онынъ романлары «Бекболат», «Уьлкер», повестелери «Тандыр», «Ювсан», «Акшокрык авылында», «Ердинъ йылувы», «Ногайдынъ уйи» окувшылардынъ суьйикли шыгармалары болдылар. Олар ногай халкыннынъ яшавыннынъ туьрли заманларына багысланган. Ногай халкыннынъ яшавыннынъ язувшы коьрсетпеген, онынъ калеми тиймеген ялары йок деп айтпага болады. Онынъ шыгармалары кардаш халклардынъ тиллерине де коьширилген. Онынъ «Толкыннынъ толы, Тазасув» деген йыйынтыгы казах эм каракалпак тиллеринде ярык коьрген. Суюн Капаевтинъ поэзиясында халктынъ акылы, ишки дунясы коьрсетиледи. Онынъ ятлавлары дунядынъ коьп тиллерине коьширилген. Онынъ поэзиясы украин, англис, немис, поляк, казах тиллеринде заньыраган. Суюн Капаевтинъ коьп ятлавлары халк йырларына айланган. Суюн Капаевтинъ яратувшылыгы Карашай-Шеркеште, Дагестанда эм Астрахань областинде школарда оқылады.

Талант, оз халкына суьйим, интернационаллык тербия онынъ атын тек Карашай-Шеркеш, Сырт Кавказ еринде тувыл, савлай Россияда эм кардаш элдерде таныс этти. Язувшыдынъ яратувшылыгынынъ негизинде замандасларын беркитув эм коьтеруьв турады. Аьдем оьмирге табият пан, онынъ ыспайлыгы ман байланыслы. Бу бирлик Суюн Капаевтинъ шыгармаларында дайым йырланады.

Оьнери ювсандай куьшли эди

(Басы 17-нши номерде).

«Ювсанды» оькисанъ, боьген де, бек уьйден узакта болсанъ, язлыктагы шоьлдинъ кызыл шешекейи мен ювсаннынъ куьзги шешекейи атаятырган мезгили, коькыган ийиси коьз алдынга келеди, ийиси танавларынна соккандай болады, сагынуньнды муттырады.

«Мен бир заманларда орыс язувшысы М.Шолоховтынъ романындай ногай халктынъ язувшыларынынъ сондай язган затын кашан оькырман экен деп бек аьсирет болып айтатанга эдим. Сол мырадыма буьгуьн, 33 ясыма келгенде етгим. «Ювсанды» ас ишеек мезгилимди де мутып, уйкен эь берип, тешкерип оькыдым. Ясырув не керек, коьзясларымды тыялмаган ерлери де болдылар. Эм кайгырдым, эм йыладым, эм тыншайдым. Ал, аьши, Суюн-агай, савболшынынъыз. Сизге Оьтемис-агайдынъ оьмириндей оьмирди сагынаман. Ювсан тувыл ма ногай кырыннынъ ясыл оьлени? «Ювсан» деген китап бизим энъ де суьйген асыл китабимиз болар», – деп язган ногай шаири Джамбулат Туркменов.

Эндиги мен ногай адабиятыннынъ аксакалы, оз халкыннынъ ярыкандырувшысы Муса Курманалиевтинъ Суюнге язган хатыннан ойлар келтирмеге суьмемен. Себеби не десенъиз, сол хат Суюн Имамалиевичтинъ савлай бай ишки дунясын коьрсетеди деп ойлайман.

«Кадирли Суюн-иним! Йиберген

буьваринъди алдым. Тысы да, иши де бек аьруьв болган! Суьвретлерди ясаган бек уста эткен: тамам ногай кеплери. Айлак та текстлерин суьвретлер мен бек аьруьв ерлестиргенсинъ. Бу ис редактордынъ талаплы ислегенин коьрсетеди. Янъы буьваръ эткенсинъ. Сенинъ сондай этип, туьп тамырыннан янъьырттып, яхшырттып ислегенинъ ушин алап юрегимнен сага савболсынды айтаман эм узак оьмирди, яшавада наьсип, яратувшылыкта эм куьндегилик ислеринъде уьстинликлер йорайман! Кыскасы, буьваръ экинши баспа демей буьтинлей янъы буьваръ демеге боляк. Куваньши пан коьрисейик. Агайынъ Муса». 1967-нши йыл.

Суюн-агам бир зат акында язаяк болса, оны ети кере тувыл, он кере де оьлшер эди. Айтувымнынъ себеби йок тувыл. Бир кере ол Караногайга келгенде, мен Суюнди уйиме шаьырдым, атайлар айтканлай, «казан майладым». Аьне сол куьн Суюн мени тамашага калдырды. Мен хош келдимди айттым, аьл-куьн сорастык, ийги йоравларымызды айттык. Сол эки арада Суюн: «Йолмамбет, сен мага атыннынъ маьнесин айтшы, не уьшин сага Йолмамбет деген атты бергенлер?» – деп сорады.

«Атам ман анам кыстынъ ала-топан боранлы куьнинде малды кыс-лавга айдап бараятканда, мен дуняяга ногай арбадынъ ишинде эниппен», – дедим мен.

«Эх-хе-е-е, тек соьли таптым бас героьымнынъ шынты атын. Йолмамбеттинъ йолы узак боляк, ол аьр заманда да, оз мырадына еткенше, йолда боляк. Меним излеп юргеним сенинъ атын болыпты, Йолмамбет, казанынъ майлы болгыр. Ниетимиз дурьс экен, босаганьызды биринши кере басып турыман, босаганьызга табаным яхшылыкка тийген болсын, мекенинъизден берекет таркамасын», – деди Суюн.

Сол ерде Роза-Базархан: «Сизинъ суьйининъиз, бизим де суьйининиз деп билемиз. Биринши йол бизге келип, арып-талып, ырым этип излеп юргенинъизди бизим ошактан табувынъызды Кудаймыздынъ аьмириндей коьремен. Сизинъ китабинъиздинъ уйкен йолы болар, ниетимиз аьр заман да бирге болсын», – деди бийке ногай казанда пискен, сав коьздынъ этин уйкен табак пан Суюннинъ алдына салып, коьлна пышак та берди. Сонъ шорга ман коьздынъ эти пискен, майы калкан койы сорпасын да тостакайларга куйды да: «Суюн-акам, Йолмамбет сизге ашшыдан бир зат таттырар эш те», – деп куьлемсиреп шыгып кетти.

Суюн: «Кой, сосы ногай асын емесек, йолмыз да боляк тувыл. Бурын да ногайлар коьзды тап соьитип егенлер, яде куьвирмаш эткенлер. Куьвирганда да, оз этин оз майы ман куьвирганлай. Эндиги Роза-Базархан айтканлай, Йолмамбет, сен бизге бирер тостакай тарттырмасанъ боляк тувыл», – деп куьлди.

Мине сосындай терен акыллы аьдемлерге йолыгудынъ уйкен маьнеси бар. Сондай йолыгусларда озинъди-озинъ кайтадан коьргендей боласынъ, кемшиликлеринъди сезесинъ, тербияланасынъ, бир элиге болса да оьссесинъ, сондайларга усагынгь келеди.

Суюн «Ювсан» китаби дуняя ярыгын коьрген сонъ, мага деген китапке мунавдай сагыншыын язып йиберген:

«Йолмамбет! Сени коьрсем, оьзимнинъ «Ювсаным» коьз алдыма келе кояды. Келе кояды ногай ястынъ аьвелги, аьлиги яшавы, онынъ аьдети, йолы, турмысы, кылыгы. Йолмамбет, «Ювсаннынъ» оз мырадына еткениндей, сен де оз мырадынъа ет. Ет! Йолда тувган ногай яс, йолынъ дайым йайма-шувак болсын!»

«Ювсанды» тез-тез актараман, актарган сайын янъьыдан-янъы затларды табаман. Суюн-агам ман соьйлескендей боламан.

Тез-тез ойланаман: «Ювсанды» каягыннан алып карасанъ да айтувлы кыргыз язувшысы Чингиз Айтматовтынъ «Первий учитель», «Материнское поле», «Тополек в красной косынке» деген повестелериннен бир кемшилиги де йок. «Ювсанды» усташа орыс тилине коьширип, Оькимет баргылар комиссиясыннынъ алдында сорав коьтерилсе экен деймен оьзим-оьзиме. «Ятып калганша, атып кал», – дегенлер ше аталарымыз.

ЙОЛМАМБЕТ АГАСПАРОВ,
Терекли-Мектеб авылы.

Аьелде ногай халктынъ тарихин, онынъ куьнле-куьнлик маьселелерин, уьстинликлерин бек яхшы биледилер. Ногай халк шаирлерининъ, язувшыларынынъ шыгармаларын оькыйдылар, йырлавларыннынъ йырларын тынълап, суьйинедилер. Радик пен Румина – бек кызыклы аьдемлер, олар ман саьатлеп туьрли-туьрли темаларга соьйлемеге болады, заман табылса.

Янъыларда, Абрам-Тоьбе авылда болып, Радик-кедемиздинъ ата-анасына кеделери аьлеметлер дунясынынъ устасы экенин суьйинип айттым. Аьел иеси Казый малшылык пан, эгиншилик пен каьр шегип, аьелине де, оз халкына да пайда аькелип, оьмир суьрип келеятыр. Ол – саьыр кылыклы, бек танъ аьдем. Аьелдинъ таявы, юреги. Уьй бийкеси Асылбике – балалар бавында медсестра, аьелдинъ яны, ярыгы, эрининъ яндавыры. Бу аьелде 3 бала асырап сакланган. Ерли школады уьстинликли кутарып, уьшеви де Саратов калада йогары билимлер алганлар. Тунгышы Радик – уста врач, экинши кедеси Рафик – Тукуй-Мектеб орта школасында информатика дерисиннен коьрими оькутувшы, уьшинши баласы – кызы Зарина Москва каласында белгили фирмада юрист куьлыгын юретеди. Балаларыннынъ, уныкларыннынъ куьезлери колтыгына сыймайды аьелдинъ ясуьйкени Зарипат-тетейдинъ. Уьйкен наьсип, берк ден савлык оларга!

Солай ок мен разылык соьзимди Радик Казыевичтинъ ян йолдасы Руминадынъ анасы, Тукуй-Мектеб авыл мектебининъ директоры Хадижат Мукавовнага айткым келеди сондай акыллы, билимли, ак юрекли, саьыр кылыклы, конак суьер кыз тербиялаганы уьшин.

Баьри зат та аьелден басланады деген соьз бар. Аьне сондай аьеллерде тербияланады кишкей халкты уллы этетаган инсанлар!

С. МЕЖИТОВА,

Куьнбатар авылы.

Суьвретте: Р. Абдунасыров
ис йолдасы А. Нам ман.

байрамынынъ катнасувшысы, «Тав ушлары» деген Домбайда оьткен авторлык йырларынынъ Савлайроссиялык фестивалининъ, Москва каласында оьткен «Россия журналистлери йырлайдылар» деген Савлайроссиялык ярысынынъ эм сондай баска туьрли ярысларыннынъ енъувшыси болады. Римма Исмаил кызы ян косагы Магомед пен бирге эки сылуьв кызларын яшав йолына салдылар. Олар буьгуьнлерде суьйген ислери бойынша каьрлеп келедилер.

Зейинли йырлавлары Римма Утемисова янъыларда оьзининъ 60 йыллык мерекесин белгиледи. Талаплы, яратувшылык пан яшавын байлап келген ногай кыска-кылыга оьнершилигинде йогары етимислер, наьсип, коьп ийгиликлер сагынамыз.

Г. НУРДИНОВА,

Суьвретте: Римма Утемисова.

ЯНЪЫ МЕЖИГИТ

Авил яшавшыларынынъ сеними акланды

Янъыларда Ногай районнынъ Куьнбатар авылында уйкен байрам болып озды. Ол авылда янъы межигиттинъ ашылувына багысланган эди. Бактысына коьре, туьрли ерлерде яшайтаган куьнбатаршылар бу куьн тувган авылына келген эди десек оьтирик болмас. Бир неше йыллар коьриспеген аьдемлер коьристилер, йылы йолыгыслар болдылар.

Он йыл узагында курылган Абдулкерим Ганиев атындагы межигит буьгуьн конакларга капысын кенъге яйып ашты эм бир неше юзлеген аьдемлерге намазын кылмага мырсат берди.

Авил имамы Мурат Балдаевтинъ айтувына коьре, авыл межигити 2007-нши йылда курылып баслаган эди.

– Негизин авыл яшавшылары салганлар. Авылымызда ети орам бар. Аьр бирисине он йыл артта межигиттинъ негизининъ бир ягын курмага тапшырылды. Тыпаклыкта сол енбил болмаган кулыкты да эттик. Бизге финанс яктан коьмекти бириншилердинъ бириси болып, Махачкаладагы Джума-межигити, Москвадагы ДУМ, сырт эм тагы баска якларда ислеитаган яслар эткенлер, Шукир Альхамдулиллах, буьгуьн биз кайдай ярасык межигите намазымызды кылып турымыз.

Авил межигити Абдулкерим аты ман агалувынынъ да оьз хабары бар. Ол оьзи – язушы, оьзи – шаир, кыскаша айтканда, бек билимли аьдемлердинъ бириси болган, бизим авылымызда тувып-

оьскен, моллалыкты да юриткен, авыл аьдемлерин араб тилине, динге уйреткен. Сога коьре, мага дейим авылымызда болган имамлар, аьжилер авылда межигит болса, Абдулкеримнинъ атын бермеге ниет эткен эдилер. Буьгуьнлерде ниетимиз де, мырадымыз да толды, – дейди Куьнбатар авылынынъ имамы Мурат Балдаев.

Куьнбатар авыл яшавшылары эм келген конаклар бу куьнди тазалыкта, куванышта оьткердилер. Бу байрамнынъ барысында келген конаклар авыл яшавшылары туьрли зияпетлер салынган сыпырадынъ берекетин таттылар, спорт базласларга да шайыт болдылар, сол шараларда катнасканлар куьшлери мен сынастылар. Районымыздынъ авылларынынъ межигитлерининъ имамлары эм диншиликти юриткен билимли аьдемлери ярасыкты кепте мавлид оқыдылар. Элбетте, куьн савлелери мен бирге Куьнбатар авылында янъы межигиттинъ ашылувына багысланган шарага йыйналган халктынъ коьзлеринде де яркын ярыгы ойнадылар. Бу куьн куьнбатаршылар ман бирге савлай район яшавшылары да суьйиндилер, кувандылар. Авилга киргенде, сол бетте орынласкан межигити йолавшыга да намазын кылмага амал береди, авыл яшавшыларына да бек керекли мекан болады.

Межигитинъиз хайырлы болсын, куьнбатаршылар!

Г. САГИНДИКОВА.

Суьврете: *Куьнбатар авыл межигити ашылу шагында.*

С.БАТЫРОВ АТЫНДАГЫ САНИЯТЛАР МЕКТЕБИНИНЪ
50 ЙЫЛЛЫГЫНА РАС БАРЫП

Суьйикли иси мен яшайды

Ис йолдасым, ерли саниятлар мектебининъ зейинли оқытушысы Марина Курганова (суьврете) Кобан еринде сыйлы Атуовлардынъ аьелинде тувган. Бакты оны Ногай шоьлине акелди: мунда ол шоьл йигити Мурат Курганов пан татым аьел курды. Мунда ол, Краснодар патшалык маданият институтынинъ режиссерлык боьлигин оқып битирип, колына шайытлама алганнан сонъ келген. Оьзи сайлаган кесписине суьйимлик Маринада завькы бала шагында кепленген. Сол яшав вакытын эм атасын эске алып, ол коьзиндеги мунъын ясыралмай, булай дейди: «Мени (атам, олтыргыштынъ уьстине миндирип, келген конакларга артист эсабында оьнерлеримди коьрсеттиретеган эди: мен билген ятлавларымды оқыман, йырлар йырлайман. Биов оьнеримди де коьрсеткенмен сол заманларда, атамды суьйинтип...»

Суьйген кесписи бойынша аьрекетке Марина Курганова савлай яшав оьмирин багыслап келеди. Онынъ тербияланушылары район, республика еринде озгарылатаган туьрли конкурсларда, концертлерде, фестивальлерде белсенли ортакшылайдылар, сценаларда шынты артистлер эсабында оьнерлерин коьрсетип.

1995-нши йылдан алып «Шоьл тавыслары» балалар конкурсынынъ юритуьвшиси болады. Онынъ язган сценарийлери бойынша балалар концерти уйгынлы оьтеди: сценага шыгатаган аьр тербияланушысына Марина Юнус кызы келисли соьзлерди тавып, маслагатын аямай берип, коьнъилин коьтереди.

М.Кургановадынъ окушылары Махачкалада театрдынъ уйкен сценасында оьз оьнерлери мен каравшыларды суьйиндирип, жюри агзаларын уйкен сейирге калдырадылар. Неше кере де болганман мен сондай затка шайыт: суьвретиши-гример эсабын-

да олардынъ касында болып, коьп кере эситкенмен ис йолдасыма каратылган мактав соьзлерди.

Эсимде калган 2009-нши йылда Уллы Аталык согыска багысланып Махачкалада оьткен «Театральная мозаика» деген республикалык конкурсы: онда М.Кургановадынъ тербияланушылары алды орынды бийледилер, сол шарага келистирип язган сценарийи уьшин Марина Юнус кызы биринши дережели дипломга тийисли этилинди. Бу сценарийде ол согыс йылларда авыр бала шагы ашык коьрсетилген: кишкей саьбийлердинъ, аш болсалар да, мырадлары таза экени, яшав ийги болар дегенге сенимликлери йойылмаганы коьрсетилип, каравшылар коьзясларын ясыралмаган аьл тувдырды.

Мен арманнан ис йолдасыма карайман, эм ол оьзи, сайлаган кесписи бойынша толысынша аьрекетлеп, суьйикли иси мен яшайтаганына куьзленемен. Оьз тербияланушылары арасында онынъ сыйоьрмети бек уйкен: бу ашык шырайлы, кенъ эм таза юрекли, суьйимликке толган коьзлери болган кыскажаклы – балалардынъ суьйикли оқытушысы.

«Бизим саниятлар мектебинде тек Маринада аьдемлер ислеп боладылар. Карсы келген аьдем мунда коьп-

ке дейим калмайды», – деген ой келеди мага, ис йолдасыма карап. Арада бир онынъ ашык дерислерине бара калсам, туьрли коьнъил сезимлерине бийленемен. Баска оьмирлердинъ кесек яшав вакытлары, патшалыклары, туьрли кийимлер кийген аьдемлери, эртегилер... Айтпага, таймайды коьзимнинъ алдыннан М.Кургановадынъ ызгы кулыкларынынъ бириси. 2015-нши йылда Махачкаладынъ Кумык театрында Марина Юнус кызынынъ ногай шаири Мурат Авезовтынъ эртегиси бойынша салынган сценарийи бойынша бизим балалар оьнерлерин коьрсетдилер: он эки бала 12 айванлардынъ рольлерин ойнадылар, а оқытушысы М.Курганова театр шымылдыгынынъ аргы ягында туьрп, аьриси уьшин яны авырып, оьзин паракатлыкта коймайды: олай дегеним, олар ман бирге «ыргыйды, майысады, олардынъ аьр турмыс аьлине кирип». «Не этейим, балаларым неше кере сценага шыксалар, сол шаклы кайгыраман», – дейди ол.

Марина Кургановада аьдемлер паракатлы аьлде туьрп болмадылар: ол дайым янъы излев йолында, соннынъ уьшин оқытушыга суьйикли исинде, онынъ кишкей артистлерине бийик уьстинликлерге етискенди йорайман.

М. ОТЕВАЛИЕВА.

ПРОЕКТ

«Дагестан яшавшыларына – сахна усталары»

Дагестан патшалык кувыршаклар театрынынъ яратушылык коллективи ДР Маданият министрствосынинъ «Дагестан яшавшыларына–сахна усталары» янъы проектин толтырув бойынша Ногай районнынъ Терекли-Мектеб авылында болдылар. Дагестан кувыршак

«иелери» район орталыгынынъ балаларына Ф.Шевяковтынъ пьесасына (режиссер В.Долгополов) «Путешествие комедиантов» деп аталган постановкасын коьрсеттилер.

Кувыршаклар театрынынъ артистлери оьзлерининъ кеспи сырлары ман боьлистителер, оьз

куллыкларында кайдай кувыршаклар кулланатаганын, кайдай техникалык амаллар ман оларды аьдемлерге усаьтыратаганы акында хабарладылар.

Дагостеатрынынъ артистлери Терекли-Мектеб авылынынъ балалары ман суьйинишли хош алындылар.

ПРИОРИТЕТЛИ ПРОЕКТЛЕР

Сынавлардан обтип, шайытлама алды

Яньыларда ДР Оькиметининь Председателнининь Биринши орынбасары Рамазан Алиевтинь етекшилиги мен усталыкты арттырув бойынша уьш куьнлик курслар эсабында Дагестан халк хозьяйствосынын патшалык университетинде «Приоритетли проектлер мен етекшиле» деген тема бойынша дерислер обткерилген.

Бу дерислер республикалык министерстволарынинь, ведомстволарынинь, калалар эм районлар администрацияларынинь яваплы куллыкшылары уьшин обткерилди. Курслар Дагестан Аькимбасы Рамазан Абдулатиповтын тапшырмасы бойынша 2017-нши йылда Дагестан Республикасында проект аьрекетин уйгынлавланы ман келисли аьде уйгынланган.

Курслар тынълавшыларына каратылган соьзинде Р.Алиев регионда приоритетли проектлерди яшавга шыгарув эсабында озгарылатан шаралардын ниети – экономикады, социаллык тармакты, маданиятты, билимлендирувди тезлик пен оьрлентуьв экенин белгилеген. «Республикамыз, сав Россиядай болып, буьгуньлерде авыр заманларды обткерип туры. Специалистлер, экспертлер белгилегенлей, бизим патшалыгымыздын оьрлентуьвининь маьселелери коьбисинше патшалык етекшиле тармагынын хайыр этуьвининь тоьмен оьлшемине келип тирелдилер. Сол себептен етекшилединь яньы механизмлерин киргистуьв керек болады. Обткен йылдын ортасыннан алып федераллык оьлшеминде патшалык власть органларынинь тармагында проектли етекшилединь киргистуьв акында карар алынган», – деди Р.Алиев.

Р.Алиевтинь айтувы ман, Дагестан Республикасынын толтырувшы власть органларынинь эм ерли самоуправление органларынинь аьрекетинде проект етекшиле тармагын киргистуьв сорава яньы деп саналмайды. Ол куллык республикада 2013-нши йылдан алып юритиледи.

Лекцияларда курслар тынълавшылары патшалык тармагындагы проектли етекшиле негизлери акында аньлатув алдылар, Дагестаннын стратегиялык ориентирлери эм негизли оьрлентуьв приоритетлери, солай ок проект аьрекетин уйгынлавын тийисли документлерин аьзирлеьв йосыгы ман таныстылар. Окувдын тамамында тынълавшылар сынавлар бердилер эм тийисли шайытламалар алдылар. Солардын арасында бу курсларда «Ногайский район» МО администрациясынинь вудущий специалисти Зарина Уразаева да катнаскан.

БИЗИМ ЕРДЕСЛЕРИМИЗ

Э.Тенгизовтынъ баславы ман

Ногай ясы Эрадил Тенгизов – Россияда миллет тиллерининь биринши онлайн-мектебининь авторы.

Э.Тенгизовтынъ белгилеви мен проект элимиздинь миллет тиллерин саклава эм кайтадан тургызувга каратылган. «Мен миллетим бойынша – ногай, доьрт баладынъ атасы. Бизим аьелимиз Москвада яшайды, эм мага бир кере меним балаларым эм элимиздинь туьрли регионларыннан мунда яшайган аьдемлердинь, балалары тувган ерлерининь тысында яшасалар, ана тиллерин кайтип саклар эм уьйренер экенлер деген ой келди. Онлайн-мектебин туьзуьв идеясын меним танысларым – туьрли миллетлер ваькиллери хош коьрдилер», – деп боьлишти ол.

Онынъ соьзлерине коьре, 2017-нши йылда Россиядынъ 19 миллетлери бойынша онлайн-курслар озгарув планланады.

– Аьлиги заманда бизде ногай, кумык, авар, даргин, лак эм лезгин тиллери бойынша онлайн-курслар обтедилер, – дейди Э.Тенгизов.

Шешен, ингуш, карашай, балкар, абаза, адыг, осетин тиллерин уьйренуьв мырадта куьплер туьзиледи, фин-угор эм Россиядынъ туьрк тиллерин уьйренуьв бойынша курслар

туьзуьв уьстинде куллык юритиледи.

– «Биз Интернет бойынша окутуьвшыдынъ окутуьвшылар ман интерактивли биргелес аьрекетти канагатлайтаган аьлиги технологияларды кулланамыз. Сонда окутуьвшы онлайн-дерис юритип, аьне яде мине тилге келисли айырым сеслерди айтув ман бир ок заман оьзининь презентацияларын коьрсетпеге эм чагта окутуьвшылардынъ сораваларына яваплап болады», – деп хабарлады проект авторы.

Дуьнядынъ йок боляткан тиллерининь интерактивли Атласында берилип, ЮНЕ-

СКО сайтында басаланган, билдируьвлерге коьре Россияда 136 тиллер кавыфлыкка экенин эм 20 тиллер йок болганын белгиледи.

– 21-нши оьмирде миллет маданиятларынинь глобализация, урбанизация эм унификация ман байланыслы орын табатаган аьллер россия оькиметининь борышларынынъ бириси эсабында миллет, этнос эм маданиятлык туьрлиликти саклава борышын салады. Халкымыздынъ эм олардынъ тиллерининь йок болувы ман (а ол – шексинуьвсиз, тек маданиятлык эм тарихлик тувыл, солай ок политикалык эм эдаплык баьле-каза) аьдемшилик оьз маданиятынинь кесегин йояды, а цивилизация ярлы болады. Бу затлар сырагысында оьз ой-токтаслары ман, дуьняга карасы ман, аьдем оьрлентуьв эм дуьняда аьдемнинь туткан орыны акында ой-токтасын цивилизация кесегин йок болады. Оьзимиздинь баславымыз негизинде аьлиги интернет-технологиялар ман биргелесте биз тиллердинь йок болувын токтатак боламыз, – деп тамамлады агентство хабаршысы.

Проект акында толы билдируьвди эм онда катнасув кеплери акында www.ethnoschool.ru официаллык сайттыннан таппага болады.

Сувьретте: Э.Тенгизов.

Оьз ерин тапкан яс

Мен аьр заман да айтаман, аьр бир инсаннынъ яшав эм яратуьвшылык йолы баска. Соьйтип, Даниял Исакаевтинъ буьгуньлерде белгиле болувынынъ оьз себеплери бар. Мен де онынъ уьстинликлерине суьйинип тураман, неге десе ол – меним ювык аьдемлерининь бириси.

Даниялдынъ бала шагынынъ бир кесегин меним коьз алдымда обтти, сол йылларды да ол эскереди мени мен расканды. Балалыгы Карагас авьлында обтти. Атасы дуьнядан эрте кешип кетти, Марие колында эки бала ман калды.

– Сол заман мен 3 ясымда, карындасым Еллетхан 1 ясында эди, анамыз бизди ялгыз саклады. Школага дейимги йылларым Карагас авьлда обтти. Мен Владимир Ильич Ленин тувган куьн тувганман. Меним ийги этип окуганымды сол зат пан байланыстыратаган эдилер, – деп хабарлайды Даниял.

Окува Даниял Куьнбаттар авьл орта школына барады. Тек ийги окувы ман тувыл, школынынъ ямагат яшавында белсен катнасувы ман окутуьвшылардынъ эсинде калган Даниял Исакаев, сол йылларда ол окувшылар самоуправлениесининь биринши президенти болган, коьплеген КВН, конкурсларда, олимпиадаларда катнаскан. Школада аьлиги заманга дейим Даниялдынъ суьвретти илинген, ол директор орынында линейкалар обткеретаган болган. Школады Даниял тек йогары белгилерге битирген, соьйтип йогары белгилерге ол оьз ислерин этип келеятыр. Даниялдынъ врач боламан деген мырады толмады, заманлар да кыйынлы болып калды, белки, баска яктан да буршавлар болган. Эм яс Дагестан патшалык университетининь биология факультетине туьседди эм йогары белгилерге кутарады, биология дерисининь окутуьвшысы деген кеспиди байырайды.

Бакты бизди аьлемет йоллар ман аькетеди уьстинликке, ким биледи, Даниял Шабатирович белгиле биолог болып, яньылыктар ашпага болак эди илми дуьнясында. Ама онынъ билими, сулыбы баска тармакта ян алды, оьрленди эм бизди суьйинтти. Сол уьстинликке ястынъ йолы эм узак, эм тыныш тувыл эди. Оьзин таппага, йолын ашпага Даниял заман керекли болды, ол он йыл узагында сатув тармагында иследи, туькеншиден баслады эм компаниядынъ региональ-

ли директорына дейим етти, Сургут, Нижневартовск, Астрахань, Пятигорск калаларында иследи. Ога оьзине де окумага, карындасын да окутпага керек эди. Эм сценага шыкпага деген мырады обткирленип, онынъ янына тийген заманда, оьзин токтатпага куьш табатаган эди яс. «Аьли де келер меним заманым» деген ой келетеган эди Даниялга. Аллага шуькир, сол заман да келди.

2016-нши йыл ол мырадын яшавга шыгарув уьстинде ислеп баслады, соьйтип басланды ногай той студиясы «Дослардынъ» тарихи. Агалы-инили Сатыровлар ман косылып Даниял сол студияды туьзди, аьлиги заманда олар бирге йьрлайдылар, йьр язадылар, байрамлар обткердилер, алдыга планлар саладылар.

Даниял йьрлайды, оьзи айтканлай, бала заманда бир ерде де йьрламаган, тек уьйде, Куьнбаттар авьлда бир баян болган, яслар йьйналып, орамда гитара шалып, йьрлайтаган болган. Аьли болса, Даниял сол оьнерин баьримизге де савкаглап турады. Яслар тек ногай йьрларды йьрлайдылар, соьйтип ногай тилине оьз суьйимин коьрсетдилер, олардынъ мырады – ногай тилин, ногай маданиятын оьрлендируьв.

Даниял бу яшавда оьзи-оьзин коьтергишлеп, баьри затка да оьзининь куьши мен, оьнери мен етисип туры. Ол аьдемлерде аьдиллик, аьдемшилик, туврашылык, йингерлик касиет-

лерин баалайды.

Яньыларда Терекли-Мектеб авьлында КВН ойыны озды, сол ойынды кайтип ийги этип юритти Даниял Исакаев. Жюри председатели, белгиле ногай шаиримиз Магомед-Али Ханов ога «бизим ногай Масляков» деп айтканы эсимде турады. Мен ойлайман, сол тармакта этилген биринши аьыт йьлдан йьлга берк болар, неге десе Даниял – бек оьнерли, талаплы инсан, онынъ яратуьвшылык йолы кеньейсин деп йорайман. Мен суьйиниш пен белгилемеге суьемен, Даниялдынъ оьнерлери коьп, ол шынты артист, аьлиги заманда ол ис йолдаслары ман куьлкли видеороликлер шыгарадылар.

Заман калай тез обтеди. Бир заман мен кишкей Даниялды ойнаткан куьнлерим бар эди, аьли болса онынъ оьзининь авьлетлери оьсип турады – увьлы 10 ясында, кызы 6 ясында. Мен Исакаевлердинъ аьелине коьп ийгиликлер, наьсип сагынаман, анасы Мариеге аьли де коьп йьллар йорайман.

Тек яньыларда Даниял 35 ясына толды. Яшавдынъ йоллары ман барган инсан онынъ ашшысын да, таьглисин де татпай болмайды. Кыйналган заманлары да болгандыр Даниялдынъ, аьли болса ол аьел куьрып, уьй салып, балаларын оьстирип яшайды. Баскалай айтканда, оьз ерин тапкан яс.

Г. БЕКМУРАТОВА.
Сувьретте: Д.Исакаев.

АДАБИАТ ТАРМАГЫНДА

Баспадан янъы китап шыкты

Москва каласында Россия халкларынын поэзия антологиясы дунья ярыгына шыгарылган. Онда кирис соьзди РФ Президенти Владимир Путин язган. Китапке коьп туьрли миллет авторларынын оз тиллеринде язганлары эм орыс тилине коьширгенлери киргистилген, аьр адабият акында очерк, аьр автордын биографиясы ман суьврети ерлестирилген.

Сосы поэзия йыйынтыгында Дагестаннын авар, кумык, даргин,

ногай, табасаран, лезгин, цахур шаирлеринин язганлары айырым орын бийлегенлер, аьр бир миллеттен – 5-ер авторлар. Ногай авторлары эсабында китапке шаирлеримиз Бийке Кулунчакова, Анвар-Бек Култаев, Магомед-Али Ханов, Гульфира Бекмуратова эм Салимет Майлыбаева киргистилгенлер.

Ювык арада бу янъы поэзия китаби элимиздин регионларына еткерилип таралтылаак, онын тиражы – 3 мынъ экземпляр.

Шаирлер мен йолыгыс

«Дагестан язувшылары – оз окувшыларына деп аталган поэтикалык проекти ишинде республикамыздын язувшылары эм шаирлери калаларда эм районларда оз окувшылары ман йолыгысуларды аьдетке киргисткенлер. Айтпага, янъыларда Д.Шихмурзаев атындагы Кумлы авыл мектебинин окытувшылары, окувшылары эм олардын ата-аналары ман йолыгыска Дагестан Язувшылар союзунин секретари, ногай секциясынын етекчиси, шаир Анвар-Бек Култаев эм шаир Алибек Капланов келгенлер.

Мектеб завучы Феруза Абдунасова йыйылганларды конаклар ман таныстырды, олардын кайбир китаплери акында соьз бардырды.

Сонъ соьз келген конакларга берилди. Анвар-Бек Култаев Дагестан Язувшылар союзунда ети

миллет секциялар, сонын ишинде ногай секциясы аьрекет этетаганы, бизим миллет секциясын 2000-ншы йылдан алып ол басшылайтаганы, онын колы астыннан неше китаплери шыкканы акында хабарлады. Сонъ Ногай шоьлине, онын аьдемлерине, дослыкка багысланган озунинг ногай эм орыс тилинде язылган бир неше ятлавларын окып эситтирди. Шаир Алибек Капланов кайсы заманнан алып поэзия ман карлейтаганы, онын янына кайдай темалар ювык экени акында айтты, озунинг анага, авылына, табиятка багысланган ятлавларын окыды.

Келген конакларга окытувшылар эм поэзия суьвовшилер соравлар да бермей болмадылар, эм олардан тийисли яваплар да алдылар.

З. ШУТАИПОВА.

Суьврете: *йолыгыстан коьринис.*

ЭС ЭТИНЪИЗ

Ортакшыламага суьйсенъиз

Дагестан маданият министрствосы маданият эм саният тармагында республика Аькимбасынын грантын алар ушин конкурста катнаспага аьризелер алады. Баьриси 5 грант берилеак.

1. Дагестан Республикасынын яратувшылык коллективлеринин проектлерин коьтергишлер ушин – 600 мынъ маьнеттен 2 грант.

2. Миллет маданиятларын оьрлендирув бойынша аьрекетти коьтергишлер ушин–350 мынъ маьнеттен 1 грант.

3. Миллет кийимлерди яов бойынша куллыкты коьтергишлер ушин–250 мынъ маьнет акша 1 грант.

4. Дагестан Республикасынын

маданият эм саният аьрекетшилеринин яратувшылык аьрекетин колтыклар ушин– 250 мынъ маьнеттен 2 грант.

5. Аьлиги заманнын саниятынин инновационлы проектлерин колтыклар ушин–350 мынъ маьнеттен 1 грант.

ДР Аькимбасынын грантынин конкурсна аьризелер устимиздеги 2017-нши йылдын 15-нши февралинен 14-нши июлине дейим алынады.

Аьризелер мунавдай адреске йиберилмеге тийисли:

Махачкала каласы, Р.Гамзатов проспекти, 93, Дагестан Республикасынын Маданият министрствосы.

Контакт телефонлар: (8722) 67-19-76 (Эмина Микаиловна Рамазанова).

КЦСОН БОЬЛИГИНДЕ

Хабарласувлар озгарылды

КЦСОН-нынъ эсли эм сакаат аьдемлер куьндиз ял алатаган боьлигинде ЛФК инструкторы М.Саитова социаллык аьжет алувшыларга «Арка суьектинъ мойын боьлигин ЛФК аркасында эмлев» деген темага хабарласув озгарды.

Хабарласув йорыгында ЛФК инструкторы арка суьектинъ мойын боьлигининг остеохондрозынынг белгилери, эмлев йосыклары акында хабарлады, упражнениелер коьрсетти. Культорг Марина Кулунчакова социаллык буйымлар алувшылар ман «Эслилерге тамакланувдынъ 10 йорыгы» деген темага хабарласув озгарды. Мунда ясуьйкенлерге пайдалы болган маслагатлар берилди: Эсейгенде тузды коьп кулланув зарарлы. Онынг коьплиги гипертонияга, инсультка келтирге болады. Дарманларды ишуьв де бейилге эм даьм билувге демелик этпеге болады. Эгер куьнде ашайтаган асынъыз даьмиз болып коьринсе, кулланган дарманнынг озинъизге келисуьвин тергенъиз. Эсейген сайын аьдем коьп сувсамайды, ама оларга сув ишуьв керек. Таза сув бек пайдалы, ама ишилген суьт, сорпа да эсапка алынады. Кальцийдинъ тийисли оьлшеми кулланывуы– суьеклердинъ берклигин йойытувын тоьменлетеди. Сога коьре аптекадан алып кальций ишпеге яде суьт, иримшик кулланыв, онынг оьлшемин толтырмага боласыз. Юмада эки кайта кайнатылган балык ашамага тийисли. Балыктынъ майы ревматоидный артритте авырувды асталатады.

Келген эсли аьдемлер хабарласувды юритуьвшиге соравлар бердилер, керекли билдирувлерди язып алдылар

Юмалык оьтти

Апрель айдынъ ызгы юмасында элимизде Савлайроссиялык финанс яктан билимлендирув юмалыгы оьтти. Юмалык бойынша Ногай районнынг билимлендирув учреждениелеринде финанс яктан туьрли шаралар озгарылдылар. Айтпага, окувшылар ман хабарласувлар, ашык дерислер, финансислтер мен йолыгыслар, банк учреждениелерге экскурсиялар. Сосы шаралардынъ бас мырады–балаларды оз алдына яшавга аьзирлев эм акшады кулланув маданиятына уьйретуьв.

А. МУСАКАЕВА.

К.Р. Арсланова

Быйылдынъ апрель айыннынг 11-нши куьнинде тайды дуньядан ис йолдасымыз Кабират Рахмедовна Арсланова.

«Ногайская ЦРБ» ГБУ куллыкшысы К. Арсланова 1966-ншы йылдынъ 8-нши апрелинде туьган. 1985-нши йылда Кизляр медучилищесин окып битирген. 1985-нши йылдан алып Ногай ЦРБ-да Нариман авылыннынг ФАП медсестрасы болып куллык эткен.

Аьрекет этуьв йыллары ишинде К.Арсланова фельдшер, эпидемиолог коьмекчиси, картотекада медсестра болып кыйын салган. Кайсы ерде ислесе де, озунинг ис суьерлиги мен, яваплыгы ман баскаланган.

2004-нши йылда Шумлелик авылында холера инфекциясын йок этуьв аьрекетинде Кабират Рахмедовна белсенлик пен катнаскан, бириншилер сырасында сол авылга барып. Оьз куллыгын суьйген кыскаяклы кеше демей, куьн демей, коьмекке келмеге аьзир эди. Авырувлы ман да, баска ман да ол тез ортак тил тавып, ийги хабаршы эди. Ол бек оқымыслы аьдем эди. Тек кеспи бойынша туьвил, баска туьрли як билимлиги бар эди: оны ман адабият, халкымыздынъ тарихи эм аьдет-йорыклары, спорт эм баска затлар акында хабарламага

ДР-нынъ «Ногайская ЦРБ» ГБУ куллыкшылары.

болатаган эди.

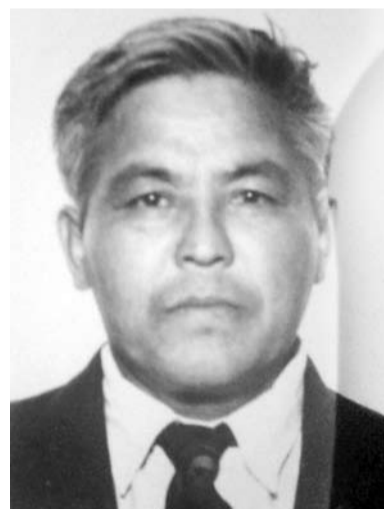
Эди... деп айтпага туьседи ис йолдасымыз акында, оькинишке. Бу ян йилувлыгы арткан, ашык юрекли, танъ кыскаяклыдынъ арамыздан тайганы бизге уьйкен кайгы. Бизим эсимизде Кабират Арсланова дайымга калаак, ярык савле болып.

Биз, онынг ис йолдаслары, бек кайгырамыз Кабират Рахмедовнынг дуньядан тайганына, онынг аьелине эм кардаш-туьванларына каты кайгырувларымызды билдиремиз эм бассавлык йораймыз.

Уьйсалган авыл яшавшысы Исламали Аманязовка багысланады

Атама

*Калай кыйын ювыкларды йоймага,
Аьзиз атам,
сени коьрге салмага.
Юреклерди аьжел оран аявсыз,
Ата тамыр уьзилди ше замансыз.
Калай шанышты авыртады янымыз,
Калай эрте кетти кешип атамыз.
Бнъкылдайды коьзас тоьгип кызларынъ,
Юзин сыйлап,
кайгырады увылынъ.
«Атамиз» деп йылайдылар уныклар,
Кушагына оран бизди ким алар.
Анамыздынъ коьзлеринде келпетинъ,
Алдымызда, атам,
сенинъ суьвретинъ.
Сагынамыз сенинъ, атам,
сесинъди,
Сен йок энди, ким йылытар*

*оьзимди.
Орамларда сени, атам,
излеймиз,
Сен акында энди бизим эсимиз.
Буьгуьн кеттинъ бизди таслап эрекке.
Сен кыйналма,
калдынъ дайым юректе.
Увылы эм кызлары.*

Куьнбатар авыл школасыннынг окытувшылар коллективи Сабират Аруновна Байрашевага суьйикли

атасы эм анасы

топырак болувы ман байланыста каты кайгырувын билдиреди, онынг аьелине эм кардаш-туьванларына бассавлык йорайды.

«Айланай» ансамблининг куллыкшылар коллективи Маира Сейдибатовлага суьйикли

атасы

топырак болганы ман байланыста каты кайгырувын билдиреди, ога эм кардаш-туьванларына бассавлык йорайды.

«ШОЬЛ ТАВЫСЫ» (ГОЛОС СТЕПИ) (+6)

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынын Баспа эм информация министрствосы.
Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленисинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтастары редакциядыкы ман келисеске боладылар. Авторлар язылмалары ушин яваплылар. ДР-нынъ Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саьатте. Баспалавга кол басылган – 16 саьатте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru
Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)
Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.
Тираж – 3000 экз.
Цена – 5 рублей.
Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.
Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу:
367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.